

УДК 330.356.2/.4:36

*Клокар О.О.,
д.е.н., професор кафедри фінансів і кредиту,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»*

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Постановка проблеми. Інтеграція України в світовий економічний простір, ефективна реалізація соціально-економічних реформ у даному напрямі та підвищення добробуту громадян неможливе без досягнення високого рівня розвитку, насамперед, соціального капіталу держави. Проте, незважаючи на вступ України в Світову організацію торгівлі, асоційоване членство в Європейському союзі, низку підписаних договорів про співпрацю з міжнародними державними та приватними інститутами, ефективність розвитку соціального капіталу є низькою. Це пов'язано, передусім, з відсутністю дієвих матеріальних і соціально-психологічних стимулів у робочій силі, як невід'ємної складової соціального капіталу.

Нині рівень оплати праці в Україні, як основної складової матеріального стимулювання робочої сили й відтворення соціального капіталу, найнижчий порівняно навіть з окремими країнами СНД

(Азербайджан, Білорусь, Казахстан і Російська Федерація) та не забезпечує її простого відтворення. Так, у 2013 р. в Україні середньомісячна заробітна плата, в перерахунку на долари США, становила лише 408,5 доларів, або в 1,5–3 рази менше ніж у вищенаведених державах [6, с. 173].

Низький рівень оплати праці, відсутність належних робочих місць, безробіття та інші соціальні чинники спричиняють значне вивільнення працівників із різних сфер суспільної діяльності, зовнішню і внутрішню трудову міграцію в державі. Це провокує скорочення найбільш працездатної, досвідченої та перспективної, з точки зору ефективного використання і відтворення соціального капіталу, робочої сили – молоді, що негативно позначається на економіці держави та загрожує її продовольчій безпеці. Тому актуальним питанням на сучасному етапі розвитку економіки України є визначення та ефективна реалізація важелів впливу на відтворення соціального капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням вищевказаної проблеми займалися такі вчені: А. Бугалин, П. Бурд'є, Д. Коулман, М. Курбатова, С. Левіна, Є. Каган, Є. Мішенін, Н. Олійник, В. Тітов, Ф. Фукуяма тощо [1-5; 7-8]. Науковці визначили основні засади формування соціального капіталу в ринковій економіці. Проте історичний аналіз ефективності розвитку соціального капіталу як соціально-економічної категорії відображений ними недостатньо.

Постановка завдання. Враховуючи вищевказану проблему, головною метою даного дослідження є ретроспективний аналіз розвитку соціального капіталу. Відповідно до описаної вище мети нами сформовані такі завдання:

- розкрити сутність соціального капіталу;
- визначити та охарактеризувати основні теоретичні концепції, що утворюють системне уявлення про розвиток соціального капіталу;
- запропонувати заходи щодо поліпшення ефективності формування та відтворення соціального капіталу та обґрунтувати отримані результати.

Виклад основного матеріалу дослідження. У результаті аналізу нами встановлено, що існують різні підходи до трактування сутності соціального капіталу як суспільної категорії. Вони подібні між собою та відрізняються лише окремими складовими. Так, більшість науковців під даною категорією розуміють сукупність психологічних, фізіологічних, моральних, етичних економічних та інших особистих якостей та можливостей кожної людини, які є її основним ресурсом і перевагою, порівняно з іншими людьми, в процесі її адаптації та ефективної реалізації в певному соціумі (соціальному середовищі) на макро- та мікрорівнях [1, с. 148; 2, с. 61; 3, с. 123; 4, с. 38; 5, с. 84; 7, с. 90; 8, с. 12].

Враховуючи вищевказаний підхід, на нашу думку, доцільно визначити та охарактеризувати основні теоретичні концепції, що утворюють системне уявлення про розвиток соціального капіталу як суспільної складової (рис. 1). Даний підхід є комплексним, взаємопов'язаним та відображає еволюцію розвитку теорії формування соціального капіталу як суспільної категорії.

Найбільш вагомий внесок у розвиток *теорії людського капіталу* зробили А. Сміт, С. Струмлінін, Г. Беккер, Я. Мінсер і Т. Шульц. Так, науковці досліджували залежність доходів працівника, підприємства, суспільства від знань, навичок та природних здібностей людей. Доходи людей є закономірним підсумком раніше прийнятих рішень. Тобто людина, приймаючи те чи інше рішення, може безпосередньо впливати на розмір своїх майбутніх доходів [4, с. 40; 7, с. 92].

На нашу думку, позитивним аспектом вищевказаного теоретичного підходу є його зв'язок з розвитком концепції капіталу в цілому. Так, у період становлення капіталістичних відносин у роботах окремих вчених-економістів до категорії «капітал» є спроби віднести безпосередньо людину або її здібності.

Проте вищезазначені науковці не вивчали соціальний капітал як систему встановлених та загальноприйнятних соціальних норм, які впорядковують соціальні відносини між людьми. Більш детально даний підхід розкритий А. Берні, Т. Вебленом, Г. Мінзом, Ф. Перру, Ж. Фурастьє та Д. Ходжсоном у *концепції соціального інституціоналізму*. Норми та правила ототожнюються з бажаннями та реалізуються в поведінці особи. У результаті цього умовна поведінка підпорядковується певним нормам та набуває нормативного значення, якщо люди сприймають звичаї як морально-добросовісні норми [1, с. 150; 3, с. 125].

Вважаємо, що реалізація вищевказаної теорії сприятиме розвитку соціально орієнтованого управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів господарювання.

Вищевказаний підхід значною мірою визначається такими внутрішніми соціальними інститутами, як: корпоративна соціальна відповідальність, корпоративне пенсійне забезпечення, соціальна справедливість, корпоративна культура, структура власності, інтелектуальний капітал, соціальне партнерство.

Крім цього, не менш важливе значення, порівняно з двома вищевказаними концепціями щодо розвитку соціального капіталу має *теорія соціального простору*. Так, її основним розробником є П. Бурд'є. Він стверджував, що сукупність усіх соціальних відносин не є чимось аморфним та однорідним, а наділена певною структурою. Дана обставина знайшла відображення в концепті «поле», що розуміється як відносно замкнена та автономна підсистема соціальних відносин, яка функціонує незалежно від впливу зовнішніх чинників [2, с. 63].

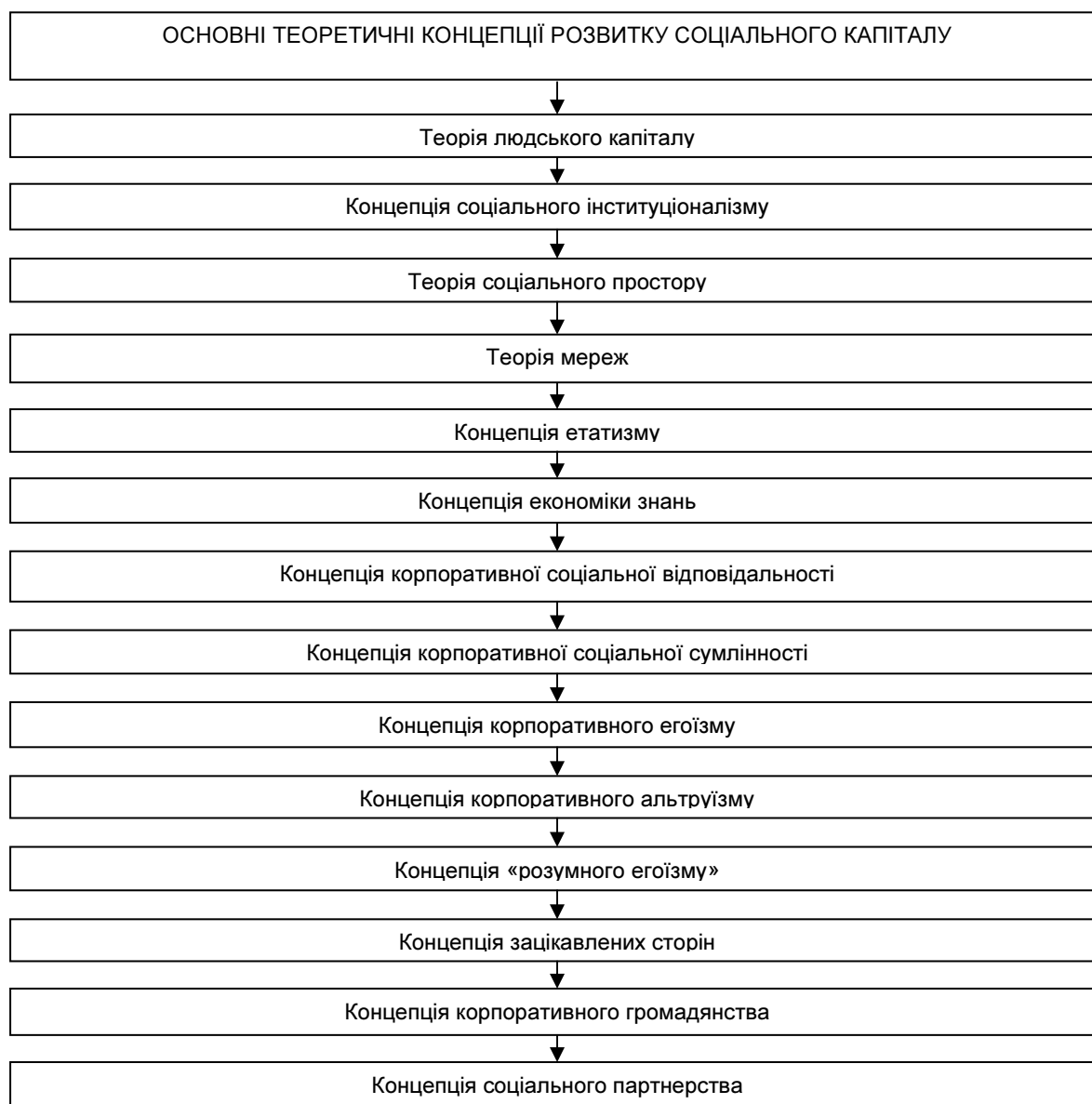

Рис. 1. Еволюція розвитку теорії формування соціального капіталу

Джерело: адаптовано автором підхід А. Бузгаліна, П. Бурд'є, Д. Коулмана, М. Курбатова, С. Левіної, Є. Кагана, Є. Мішеніна, Н. Олійник, В. Тітова, Ф. Фукуями [1, с. 148; 2, с. 61; 3, с. 123; 4, с. 38; 5, с. 84; 7, с. 90; 8, с. 12]

На наш погляд, позитивним аспектом вищезазначеної теорії є багатовимірність соціального простору, його структуризація завдяки розподілу різних видів капіталів (економічного, культурного, символічного), що виступають як інструменти та цілі боротьби всередині простору. Соціальний капітал в даній концепції виділяє соціальні зв'язки, які можуть виступати ресурсом отримання вигод для людини.

Проте в вищенаведеній теорії не досліджено асиметричні відносини між дискретними об'єктами за допомогою вивчення графіків. Такий підхід використовується в *теорії мереж*. Її основними розробниками були С. Вассерман, Р. Кохен, М. Ньюман і К. Фауст. Так, застосування даної теорії включає логістичні мережі, Інтернет, генно-регуляторні, метаболічні, соціальні, епістемологічні та інші мережі [8, с. 12].

На нашу думку, позитивним аспектом вищевказаної теорії є вивчення в соціальних мережах структури взаємовідносин між соціальними суб'єктами – індивідами, групами, організаціями, державою тощо. Аналіз соціальних мереж є важливою складовою дослідження структури соціального капіталу економічної системи.

Крім цього, заслуговує уваги аналіз *концепції етатизму*. До її основних засновників належать: З. Йоніс, Д. Кук, О. Ок'яр, М. Ротбард, Ф. Хайєк і З. Херслаг. Вчені абсолютизували роль держави в суспільстві та пропагували максимальне підпорядкування інтересів особистостей та груп інтересам держави, а також активне втручання держави в усі сфери громадського та приватного життя. Згідно з концепцією етатизму держава розглядається як інститут найвищого рівня, що стоїть над усіма іншими інститутами [4, с. 41; 7, с. 93].

Вважаємо, що прогресивність вищенаведеної теорії полягає в вагомій ролі держави, яка може сприяти розвитку або руйнуванню соціального капіталу. Для розвитку соціального капіталу необхідні формальні інститути. В цьому випадку соціальний капітал вимірюється нормами взаємодії, підтримуваними соціалізацією та санкціями, тобто довірою державним інститутам.

На нашу думку, не менш важливою теорією розвитку соціального капіталу є *концепція економіки знань*. Вагомий вклад в її розробку зробили такі науковці: Д. Белл, П. Дракер, Н. Ікуджіро, Д. Квін, А. Тоффлер, Т. Хіротакі. Так, вчені стверджували, що основною умовою розвитку соціального капіталу є створення, розповсюдження та використання знань для забезпечення економічного зростання та конкурентоспроможності. Усі сфери матеріального та нематеріального виробництва розвиваються на основі динамічного поширення та оновлення знань [4, с. 44; 7, с. 94].

На наш погляд, основна ідея науковців полягала в зміні характеру людської праці на користь творчої та інтелектуальної діяльності. Це пов'язано, насамперед, з зростанням у структурі виробленої продукції підприємств частки доданої вартості за рахунок інтелектуальної складової.

Вважаємо, що ефективна фінансово-господарська діяльність будь-якого державного та (або) приватного інституту залежить не лише від вищенаведеної складової, але й соціальної відповідальності як невід'ємної частини соціального капіталу. Це передбачає реалізацію корпоративної поведінки на рівні, що відповідав би пріоритетним соціальним нормам, цінностям та очікуванням суспільства.

Аналогічної думки щодо описаної вище проблеми дотримувалися такі вчені: Г. Боуен, К. Девіс, А. Керолл, Д. МакГуір, С. Сеті. Науковці розробили *концепцію корпоративної соціальної відповідальності*, де, окрім вищевказаних аспектів, передбачили управління діяльністю підприємства на засадах принципів соціальної відповідальності. Дослідники створили передумови для впровадження соціальних програм в економічній, соціальній та екологічній сферах діяльності підприємства у напрямку підвищення рівня його ділової репутації [1, с. 151; 3, с. 126].

Подібні, до вищенаведених, припущення зробили: С. Вартік, Д. Вуд, Ф. Кохрен. Вчені розробили *концепцію корпоративної соціальної сумлінності*. Вона передбачала інтеграцію поняття моральної коректності у дії та політику, що реалізуються. Критерієм «моральної коректності» є відображення відповідальності в «етичній культурі» конкретного суспільства [5, с. 85]. Тобто науковці створили передумови для дотримання суб'єктами господарювання в своїй діяльності морально-етичних принципів у взаємовідносинах із зацікавленими сторонами.

На нашу думку, дещо іншою теорією розвитку соціального капіталу є *концепція корпоративного егоїзму*. Так, її засновником є М. Фрідман, який стверджував, що соціальна відповідальність бізнесу полягає у використанні своїх ресурсів і скеруванні своєї діяльності на збільшення прибутку згідно з правилами гри, тобто в рамках відкритої та вільної конкуренції без шахрайства [8, с. 12].

Вважаємо, що вищевказана теорія стала поштовхом до підвищення в системі приватної власності безпосередньої особистої відповідальності менеджерів господарюючих суб'єктів перед роботодавцями. Вона передбачає ведення бізнесу з урахуванням очікувань власників щодо збільшення розміру прибутку в процесі адаптації до стандартних суспільних норм (наприклад, створення та налагодження екологічно безпечного виробництва).

Крім цього, розвиток вищезазначеного підходу передбачає реалізацію доктрини Комітету з економічного розвитку США, при ООН, а саме *концепції корпоративного альтруїзму* щодо розвитку соціального капіталу. Так, відповідно до цієї концепції, корпорації зобов'язані робити значний внесок у підвищення якості життя населення шляхом реалізації відповідної корпоративної соціальної політики [5, с. 86]. Тобто вищевказана концепція створила передумови для соціально орієнтованого управління діяльністю господарюючих суб'єктів, спрямованого на підвищення якості трудового життя працівників, потреб споживачів, задоволення очікувань власників, державних інститутів, громад місцевого, селищного та сільського рівня.

На наш погляд, не менш важливим для розвитку соціального капіталу є формування соціально відповідального бізнесу. Подібне припущення зробили Г. Кім, Д. Лама та А. Тоскевіль. Вчені сформулювали *концепцію «розумного егоїзму»*. Відповідно до неї, соціально відповідальний бізнес – бізнес, у якому витрати на соціальні та філантропічні програми призводять до скорочення поточних прибутків, але в довгостроковій перспективі створюють сприятливе соціальне оточення та забезпечують стійку прибутковість у майбутньому [5, с. 87].

Вважаємо, що розвиток соціальної відповідальності дозволяє покращити ділову репутацію будь-якого підприємця, мікроклімат у колективі, зацікавити нових клієнтів, підвищити обсяги реалізації продукції (послуг), що впливає на зростання ринкових котирувань цінних паперів кожного суб'єкта господарювання.

Крім цього, висока ділова репутація підприємця підвищує його авторитет серед бізнес-партнерів і сприяє ефективному формуванню його соціального капіталу. Так, Е. Фрімен, Т. Дональдсон, Л. Престон і М. Кларксон розвинули вищевказану ідею в *концепції зацікавлених сторін*. Так, на думку вчених, зацікавлені сторони мають легітимні інтереси в різних аспектах діяльності корпорації, при цьому інтереси всіх зацікавлених сторін мають власну внутрішню цінність [4, с. 42; 7, с. 94].

На нашу думку, ділові стосунки підприємця із зацікавленими сторонами є ресурсом, що сприяє створенню не лише його економічної, але й соціальної цінності. Так, забезпечення її розвитку та підтримки є провідною компетенцією управління та основною складовою досягнення стабільного функціонування кожного суб'єкта господарювання держави.

На наш погляд, не менш важливою складовою ефективного розвитку соціального капіталу є *концепція корпоративного громадянства*. Вона розроблена Г. Боуеном, Д. Вудом, К. Давенпортом і Д. Лонгсдоном. Так, науковці встановили, що відбувається трансформація зобов'язань корпорації в її обов'язки як «гарного громадянина» в процесі розподілу ресурсів на діяльність. Корпоративне громадянство фокусується не на проблемах, що породжуються взаємодією з колом зацікавлених сторін, а на потребах місцевої спільноти [1, с. 152; 3, с. 127].

Вважаємо, що розвиток інституту корпоративного громадянства щодо реалізації господарюючим суб'єктом соціально сумлінної поведінки в суспільстві на добровільних засадах забезпечить підвищення його авторитету протягом тривалого проміжку часу.

Підсумовує всі вищенаведені теорії еволюційного розвитку соціального капіталу *концепція соціального партнерства*. На думку Є. Мішеніна та Н. Олійник, в її основі - соціальне партнерство як механізм розроблення комплексу узгоджених та багатосторонніх питань між підприємцями, профспілками працівників та уряду з метою вирішення соціально-економічних проблем шляхом пошуку компромісів [5, с. 88].

На наш погляд, взаємодія підприємців з групою зацікавлених осіб на умовах соціального партнерства є основною передумовою для досягнення паритетних і прозорих ділових відносин стосовно всіх учасників будь-якого бізнесу такого підприємця (споживачів, конкурентів, держави та ділових партнерів).

Враховуючи всі вищевказані концепції розвитку соціального капіталу, на наш погляд, доцільно виділити основні заходи щодо поліпшення ефективності формування та відтворення соціального капіталу на макро- та макрорівнях (табл. 1).

Таблиця 1

Заходи щодо поліпшення ефективності формування та відтворення соціального капіталу на макро- та макрорівнях

№ п/п	Заходи	Макро-рівень	Мікро-рівень
1.	Розвиток соціального капіталу як невід'ємної складової капіталу в цілому	+	+
2.	Розвиток соціально орієнтованого управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів господарювання	-	+
3.	Виділення соціальних зв'язків у соціальному капіталі як ймовірного ресурсу отримання вигод для людини	-	+
4.	Вивчення в соціальних мережах структури взаємовідносин між соціальними суб'єктами – індивідами, групами, організаціями, державою тощо	+	+
5.	Вимір норм взаємодії соціального капіталу, що підтримуються соціалізацією та санкціями, тобто довіри державним інститутам	+	+
6.	Забезпечення зростання в структурі виробленої продукції підприємств частки доданої вартості за рахунок інтелектуальної складової	-	+
7.	Реалізація корпоративної поведінки на рівні, відповідному пріоритетним соціальним нормам, цінностям та очікуванням суспільства	+	+
8.	Дотримання суб'єктами господарювання в своїй діяльності морально-етичних принципів у взаємовідносинах із зацікавленими сторонами	-	+
9.	Ведення бізнесу з урахуванням стандартних суспільних норм (наприклад, створення та налагодження екологічно безпечного виробництва)	+	+
10.	Розвиток соціально орієнтованого управління діяльністю господарюючих суб'єктів спрямованого на підвищення якості життя людей в цілому	-	+
11.	Розвиток активних і ефективних соціально орієнтованих ділових стосунків кожного підприємця із зацікавленими сторонами	-	+
12.	Розвиток інституту корпоративного громадянства щодо реалізації господарюючим суб'єктом соціально сумлінної поведінки в суспільстві на добровільних засадах	+	+
13.	Взаємодія підприємців з групою зацікавлених осіб на умовах соціального партнерства для досягнення паритетних і прозорих ділових відносин у бізнесі	+	+

Джерело : складено автором

Усі заходи, що запропоновані в табл. 1, спрямовані на підвищенні ролі соціального капіталу в загальній структурі формування капіталу на макро- та мікрорівнях. Також вони передбачають налагодження соціального партнерства між державними та приватними інститутами щодо поліпшення умов життя та добробуту громадян, особливо економічно активного населення працездатного віку. Це свідчить про необхідність розвитку умов відтворення робочої сили, підвищення її трудової мотивації, припинення неконтрольованої міграції та урбанізації окремих населених пунктів.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, в результаті ретроспективного аналізу розвитку соціального капіталу нами встановлено, що:

1. Дана категорія є сукупністю соціально-психологічних, матеріальних та інших особистих властивостей кожної особи, що є її конкурентною перевагою в процесі її діяльності в окремому соціальному середовищі на всіх рівнях;

2. До основних теоретичних концепцій, що утворюють системне уявлення про розвиток соціального капіталу належать: теорії людського капіталу, соціального простору, мереж; концепції соціального інституціоналізму, етатизму, економіки знань, корпоративної соціальної відповідальності, корпоративної соціальної сумлінності, корпоративного егоїзму, соціального партнерства, «розумного егоїзму», зацікавлених сторін, корпоративного громадянства, корпоративного альтруїзму;

3. Всі вищенаведені теоретичні концепції взаємопов'язані та відображають ретроспективу розвитку соціального капіталу і характеризують умови й підходи щодо поліпшення ефективності його формування та відтворення. До них належать, передусім, заходи налагодження соціального партнерства між державними та приватними інститутами щодо поліпшення якості життя населення, особливо економічно активної працездатної молоді.

На нашу думку, всі вищенаведені заходи створять передумови для розвитку умов щодо відтворення робочої сили, підвищення її трудової мотивації, припинення неконтрольованої міграції та надлишкової урбанізації окремих міст за рахунок припинення існування сіл і селищ.

Бібліографічний список

1. Бузгалин А.В. Клей, обеспечивающий устойчивость позднего капитализма, или гексоген в его основании? / А.В. Бузгалин // *Общественные науки и современность*. – 2011. – № 3. – С. 147-161.
2. Бурдые П. Формы капитала / П. Бурдые // *Экономическая социология*; [пер. М.С. Добряковой; науч. ред. В.В. Радаев]. – 2005. – № 3. – Т. 6. – С. 60-74.
3. Коулман Д. Капитал социальный и человеческий / Д. Коулман // *Общественные науки и современность*. – 2001. – № 3. – С. 122-139.
4. Курбатова М.В. Структура социального капитала как фактор институционального развития региона / М.В. Курбатова, С.Н. Левина, Е.С. Каган // *Общественные науки и современность*. – 2010. – № 6. – С. 37-49.
5. Мишенин Е.В. Социальный капитал: теоретические подходы к формированию сущности и содержания / Е.В. Мишенин, Н.В. Олейник // *Механізм регулювання економіки*. – 2008. – № 3. – Т. 2. – С. 84-91.
6. Праця України у 2013 році : [статистичний збірник]. – К. : Державна служба статистики, 2014. – 336 с.
7. Титов В.Н. Распределение социального капитала как условие модернизации российского общества / В.Н. Титов // *Общественные науки и современность*. – 2012. – № 5. – С. 89-111.
8. Фукуяма Ф. Що таке соціальний капітал? / Ф. Фукуяма // *День*. – 2006. – № 177. – С. 11-12.

References

1. Buzhalin, A.V. (2011), "Glue, providing stability of late capitalism, or RDX in its grounds?", *Obshchestvennye nauki i sovremennost*, no. 1, pp. 147-161.
2. Burdye, P. (2005), *Formy kapitala* [Forms of capital], *Economic sociology*, translated by M.S. Dobryakovoy; scientific. ed. V.V. Radayev, no.3, volume 6, pp.60-74.
3. Koulman, D. (2001), "Social and Human Capital", *Obshchestvennye nauki i sovremennost*, no. 3, pp. 122-139.
4. Kurbatova, M.V., Levina, S.N. and Kagan, E.S. (2010), "Structure of social capital as a factor of institutional development of a region", *Obshchestvennye nauki i sovremennost*, no.6, pp. 37-49.
5. Mishenin, E.V. and Oleynik, N.V. (2008), "Social capital: theoretical approaches to formation and content", *Mekhanizm rehulivannia ekonomiky*, no.3, volume 2, pp. 84-91.
6. *Pratsia Ukrainy u 2013 rotsi : statystychnyi zbirnyk* [Work in Ukraine in 2013], (2014), Derzhavna sluzhba statystyky, Kyiv, 336p.
7. Titov, V.N. (2012), "Distribution of Social capital as a condition of modernization Russian society", *Obshchestvennye nauki i sovremennost*, no. 5, pp. 89-111.
8. Fukuiama, F. (2006) "What is social capital?", *Den*, no.177, pp.11-12.

Клокар О.О. РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Мета – ретроспективний аналіз розвитку соціального капіталу.

Методика дослідження. Методичну основу даного дослідження становить загальнонауковий діалектичний метод пізнання, при якому об'єкт дослідження вивчається як динамічна система в процесі свого розвитку. Формування основних теоретичних концепцій, що утворюють системне уявлення про розвиток соціального капіталу, здійснено на основі діалектичного, історичного та системного методів. У процесі вивчення й

узагальнення науково-практичних розробок застосовано методи порівняння, аналізу і синтезу, індукції і дедукції. Також дослідження базується на нормативно-правових і господарських документах, розробках науково-дослідних установ та вчених-економістів.

Результати. Визначено економічну суть категорії «соціальний капітал». Так, вона є сукупністю соціально-психологічних, матеріальних та інших особистих властивостей кожної людини, що є її конкурентною перевагою в процесі її діяльності в окремому соціальному середовищі на всіх рівнях. Також встановлено, що до основних теоретичних концепцій, які утворюють системне уявлення про розвиток соціального капіталу належать: теорії людського капіталу, соціального простору, мереж; концепції соціального інституціоналізму, етатизму, економіки знань тощо. Обґрунтовано, що ефективність впровадження кожної з вищенаведених теоретичних концепцій залежить від впливу державних і приватних інститутів на розвиток соціального капіталу.

Наукова новизна. Виявлено, обґрунтовано та проаналізовано основні теоретичні концепції щодо розвитку соціального капіталу в контексті трансформації соціально-економічних і трудових відносин та напрямів державного впливу на дану категорію (забезпечення автономності ведення підприємницької діяльності).

Практична значущість. Отримані результати дослідження є підґрунтям для вивчення та практичного розв'язання проблеми ефективного розвитку соціального капіталу в ринковій економіці України. Це стосується, насамперед, орієнтації переважно на забезпечення ефективної соціально орієнтованої діяльності всіх суб'єктів господарювання.

Ключові слова: соціальний капітал, робоча сила, економіка, соціальна сфера, матеріальна потреба, психологічна потреба.

Klokar O.O. RETROSPECTIVE ANALYSIS OF SOCIAL CAPITAL DEVELOPMENT

Purpose – retrospective analysis of social capital development.

Methodology of research. Methodological basis of this study is dialectical method of cognition in which the object of study is taught as a dynamic system in the process of development. Formation of basic theoretical concepts, that form the system of the development of social capital, is based on dialectical, historical and systematic methods. In the process of research and summarizing scientific and applied methods of comparison, analysis and synthesis, induction and deduction are used. The study is also based on legal and business documents, studies of research institutions and academic economists.

Findings. The economic substance of the category of "social capital" is determined. So, it is a combination of socio-psychological, material and other personal characteristics of each person, which is the competitive advantage in the process of his/her activity in the social environment at all levels. Also found that the main theoretical concepts that form the system of the development of social capital include: human capital theory, social space networks; concept of social institutionalism, etatism, economics of knowledge. The effectiveness of the implementation of each of the above mentioned theoretical concepts is affected by both public and private institutions in the development of social capital.

Originality. Revealed results of the research are the main theoretical concepts for the development of social capital in the context of the transformation of the socio-economic, labor relations and directions of state influence on this category (ensuring autonomy of doing business).

Practical value. The results of the research is the basis for study and practical solution to the problem of effective development of social capital in the market economy in Ukraine. This applies primarily to providing effective social oriented activities of all entities.

Key words: social capital, workers, economics, social sphere, material needs, psychological needs.

Клокяр О.А. РЕТРОСПЕКТИВНЫЙ АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОГО КАПИТАЛА

Цель – ретроспективный анализ развития социального капитала.

Методика исследования. Методическую основу данного исследования составляет общенаучный диалектический метод познания, при котором объект исследования изучается как динамическая система в процессе своего развития. Формирование основных теоретических концепций, которые образуют системное представление о развитии социального капитала осуществлено на основе диалектического, исторического и системного методов. В процессе изучения и обобщения научно-практических разработок применены методы сравнения, анализа и синтеза, индукции и дедукции. Также исследование базируется на нормативно правовых и хозяйственных документах, разработках научно-исследовательских учреждений и ученых-экономистов.

Результаты. Определенно экономическую суть категории «социальный капитал». Она является совокупностью социально-психологических, материальных и других личных свойств каждого человека, которые есть ее конкурентным преимуществом в процессе ее деятельности в отдельной социальной среде на всех уровнях. Также установлено, что к основным теоретическим концепциям, которые образуют, системное представление о развитии социального капитала принадлежат: теории человеческого капитала, социального пространства, сетей; концепции социального институционализма, этатизму, экономики знаний и тому подобное. Обосновано, что эффективность внедрения каждой из вышеприведенных теоретических концепций зависит от влияния государственных и частных институтов на развитие социального капитала.

Научная новизна. Обнаружено, обоснованно и проанализировано основные теоретические концепции относительно развития социального капитала в контексте трансформации социально-экономических и трудовых отношений и направлений государственного влияния на данную категорию (обеспечение автономности ведения предпринимательской деятельности).

Практическая значимость. Полученные результаты исследования являются почвой для изучения и практического решения проблемы эффективного развития социального капитала в рыночной экономике Украины. Это касается, в первую очередь, ориентации преимущественно на обеспечение эффективной социально ориентированной деятельности всех субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: социальный капитал, рабочая сила, экономика, социальная сфера, материальная потребность, психологическая потребность.